

Pierwsza Kompania Kadrowa – w drodze do niepodległości

Jakub Mularczyk

Referat Edukacji Narodowej IPN w Kielcach

Na początku XX w. Europa była pogrążona w licznych konfliktach. Napięcia wśród mocarstw na kontynencie nasilały się latami. Iskra, która przesądziła o wybuchu wojny był udany zamach 28 czerwca 1914 r. w Sarajewie na austro-węgierskiego następcę tronu, arcyksięcia Franciszka Ferdynanda. Atmosfera wojny była wyczuwalna na długo przed jej rozpoczęciem, a marzący o niepodległości Polacy nie pozostali bierni wobec burzliwej sytuacji na kontynencie. We wszystkich trzech zaborach powstawały koncepcje i strategię na wypadek wojny.

PRZYGOTOWANIA

Najwięcej swobody Polacy mieli w zaborze austriackim. To właśnie tam rozwinął się ruch strzelecki. W 1908 r. we Lwowie został założony konspiracyjny Związek Walki Czynnej, a z jego inicjatywy dwa lata później powstały (już legalnie) Związek Strzelecki we Lwowie oraz Towarzystwo „Strzelec” w Krakowie. W 1911 r. również we Lwowie utworzono Polskie Drużyny Strzeleckie. W ugrupowaniach tych polska młodzież przygotowywała się do potencjalnej wojny z Rosją.

Z przeszkolonych członków „Związku Strzeleckiego”, „Strzelca” oraz „Polskich Drużyn Strzeleckich”, Józef Piłsudski sformował 3 sierpnia 1914 r. w Krakowie Pierwszą Kompanię Kadrową. Liczyła ok. 160 członków oraz była podzielona na 4 plutony. Członkowie Kompanii uzbrojeni byli w karabiny typu Mannlicher wz. 90 i 95, ubrani w jednolite, drelichowe mundury oraz wyposażeni m.in. w skórzane tornistry, koce, czy nabojnice. Pierwotnie, podkomendni Piłsudskiego mieli zająć Zagłębie Dąbrowskie i tam pozyskać zwolenników, jednakże plany uległy zmianie po wkroczeniu na to terytorium armii niemieckiej. W ostatniej chwili zdecydowano, że celem akcji Pierwszej Kompanii Kadrowej będą Kielce. Na zajmowanym terenie, zadaniem „Kadrówki” było wzniesienie powstania antyrosyjskiego, a pomoc w tym miało rozpowszechnienie wśród mieszkańców Królestwa Polskiego manifestu o utworzeniu się Rządu Narodowego w Warszawie. Informacja ta była blefem, przygotowanym przez samego Piłsudskiego. Zanim Pierwsza Kompania wyruszyła do Królestwa Polskiego, komendant Piłsudski 2 sierpnia 1914 r. zlecił Władysławowi Prażmowskiemu „Belinie” zorganizowanie patrolu, którego celem było przedostanie się na teren zaboru rosyjskiego i pozyskanie informacji o działaniach rosyjskich oddziałów.

Kazimierz Piątek „Herwin” wprowadza batalion kadrowy do Kielc, 12 sierpnia 1914 r., Narodowe Archiwum Cyfrowe

Uroczystości pod pamiątkowym obeliskiem upamiętniającym obalenie słupów granicznych zaboru rosyjskiego w Michałowicach. Megafon trzyma opozycjonista Piotr Boroń, sierpień 1981 r., Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

Siedmioosobowa grupa „Beliny” dotarła do Jędrzejowa, a po dwóch dniach ryzykownej misji powróciła do Krakowa, zdając raport z obserwacji.

Pierwsza Kompania Kadrowa wyruszyła z krakowskich Oleandrów 6 sierpnia 1914 r. pod dowództwem Tadeusza Kasprzyckiego „Zbigniewa”. Jeszcze tego samego dnia przekroczyła granicę austriacko-rosyjską w Michałowicach. Dn. 8 sierpnia 1914 r. w Miechowie nastąpiła planowana zmiana dowódcy. Odchodzącego do Komendy Głównej Kasprzyckiego zastąpił Kazimierz Piątek „Herwin”. Z uwagi na to, że Piątek był oficerem rezerwy armii austriackiej, ciążył na nim obowiązek zgłoszenia się do austriackiego wojska. Podczas wymarszu Kompanii z Oleandrów nie mógł oficjalnie figurować na stanowisku dowódcy tej formacji.

WKROCZENIE DO KIELC

Strzelcy pod wodzą „Herwina” dotarli do opuszczonych przez Rosjan Kielc 12 sierpnia 1914 r. Mieszkańcy przyjęli „Kadrówkę” bez spodziewanego entuzjazmu. Kielczanie byli zmęczeni chaosem spowodowanym ewakuacją rosyjskich żołnierzy i urzędników, licznymi rewizjami oraz brakiem żywności. Ponadto nie byli przekonani do idei Józefa Piłsudskiego, a także obawiali się powrotu Rosjan. Obawy mieszkańców Kielc okazały się uzasadnione, gdyż po kilku godzinach miasto ponownie znalazło się w rękach Rosjan, którzy za okazaną strzelcom pomoc, nałożyli wysoką kontrybucję. Po kilku dniach, Rosjanie ponownie wycofali się z Kielc. Strzelcy powrócili do miasta 19 sierpnia 1914 r. i przebywali w nim do 10 września 1914 r. Józef Piłsudski wraz ze swoim sztabem zajęli budynek Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich. Ulokowano w nim również drukarnię i redakcję „Dziennika Urzędowego Komisariatu Wojska Polskiego”, pocztę polową, a także biuro werbunkowe, do którego zgłosiło się 945 ochotników.

Wywołanie powstania w zaborze rosyjskim nie powiodło się, jednak czyn zbrojny Pierwszej Kompanii Kadrowej dał solidne podstawy do utworzenia Legionów Polskich. Powstały one 27 sierpnia 1914 r. staraniem polskich polityków w parlamencie austriackim i były pierwszą polską formacją wojskową w XX w. W trakcie I wojny światowej, Legiony walczyły u boku armii austro-węgierskiej.

UPAMIĘTNIE

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, podjęto szereg inicjatyw upamiętniających historyczny wyczyn Pierwszej Kompanii Kadrowej. Zrodził się m.in. pomysł przejścia szlakiem „Kadrówki”. W 1924 r., w dziesiątą rocznicę czynu zbrojnego Pierwszej Kompanii Kadrowej, zorganizowano pierwszy marsz szlakiem „Kadrówki” na trasie Oleandry – Kielce. Wydarzenie miało charakter sportowej rywalizacji, a drużyny konkurowały ze sobą, pokonując ok. 120 kilometrów w trzy dni. Marsze były organizowane corocznie, ciesząc się rosnącym zainteresowaniem. W okresie dwudziestolecia międzywojennego zorganizowano ich aż 15. Po II wojnie światowej władze komunistyczne zakazały organizowania marszów szlakiem kadrówki. Pierwsza próba wznowienia wydarzenia odbyła się w 1974 r. Dopiero w 1981 r. podczas „karnawału Solidarności” udało się reaktywować marsz szlakiem kadrówki na trasie Oleandry - Kielce. Zrezygnowano wówczas z tradycji zmagania sportowych, aby każdy mógł wziąć udział w wydarzeniu. W kolejnych latach marsze były organizowane już nielegalnie, a ich uczestnicy omijali zakaz gromadzenia się, maszerując czwórkami. Dopiero po zmianie ustroju w 1989 r., marsz ponownie stał się jednym z najważniejszych wydarzeń upamiętniających działania Pierwszej Kompanii Kadrowej i jest kontynuowany po dziś dzień. ◀